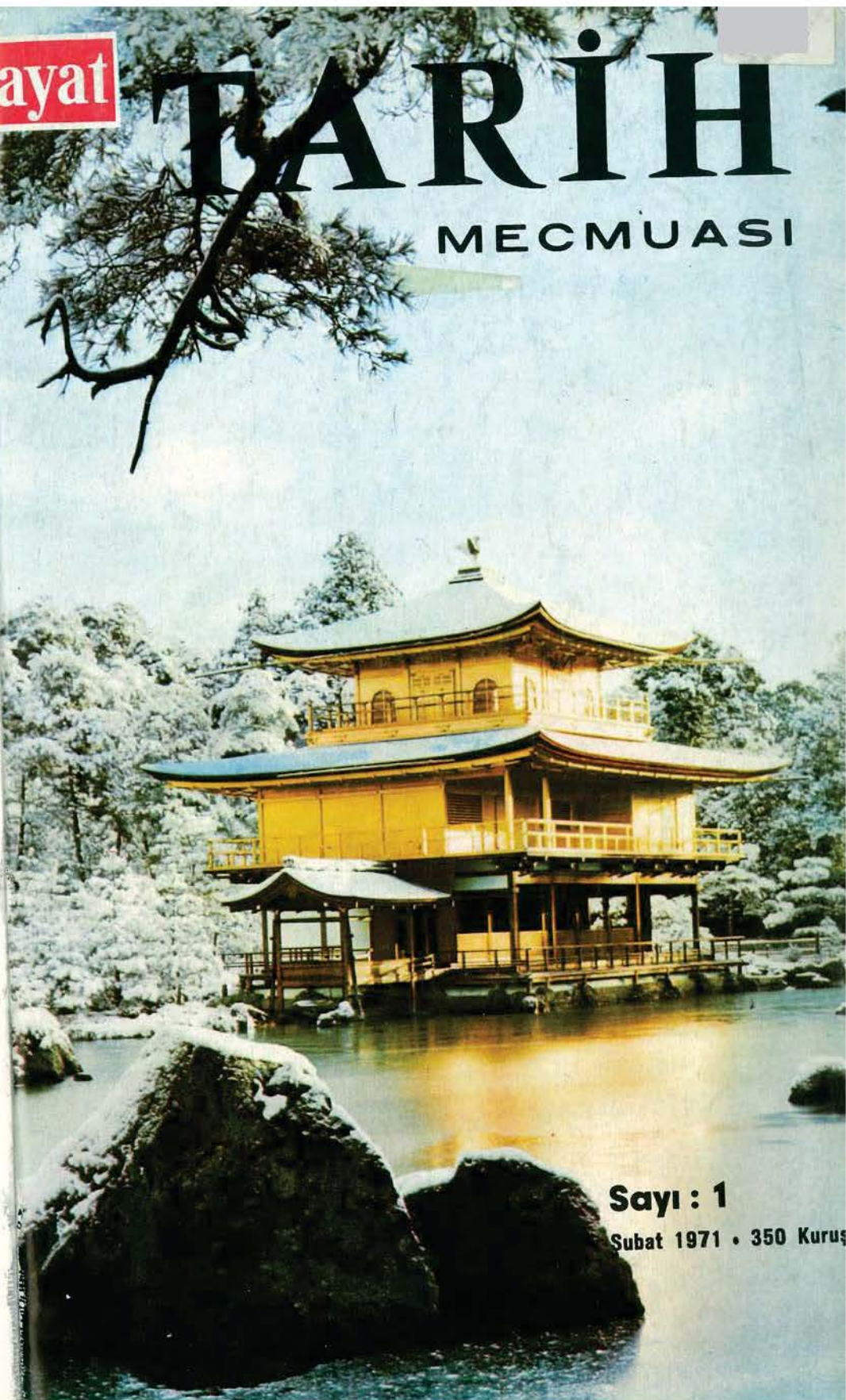

layat

TARİH

MECMUASI

Sayı : 1

Subat 1971 • 350 Kurus

Hunlar Çağında Türkler

Tahsin Tunali

TÜRKLER, tarih devrine Orta Asya'da Büyük Türk Hâkanlığı'nı kuran Hunlar'la girerler. Hunlar'ın ilk imparatorları, Teoman ve bunun oğlu Mete, diğer bir deyişle Oğuz Han'dır. Hunlar'dan önceki çağ, Türkler'in tarih öncesidir. Çin kaynakları bile, VI. asırdaki Göktürkler'i, Hunlar'dan inmiş olarak gösterirler. Mete ile Hunlar, Büyük Türk Hâkanlığı'nı cihan ölçüsünde bir devlet derecesine yükseltmişlerdir. Mete'nin M. Ö. 177'deki seferinde Hazar Denizi'ne, Avrupa kapılarına kadar erişmesi, onu, Yakın Doğu'nun da ilgilendiği bir şahsiyet yapmıştır. Bu devirde Büyük Türk Hâkanlığı'nın genişliği, İran, Iskender ve Roma imparatorluklarını geçmiştir. Mete, strateji bakımından, Kirus, Iskender ve Sezar'dan üstün görünmektedir. Çünkü bu cihangirler, dünya coğrafyası üzerinde Mete derecesinde geniş askerî hareketlere girişmemişlerdir. Mete'yi kuzeyde buzullar, güneyde Himalayalar, doğuda Büyük Okyanus, batıda Hazar ve Urallar durdurabilmiştir. Mete ve kendisi gibi 35 yıl tahtta kalan torunu Kün Yabgu, Hun çağı Türkleri'nin büyük teşkilâtçılarıdır. Onların askerlik, teşkilât ve devlet adamlığı dehâsı sayesinde Türkler, 20 milyon kilometre kareyi aşan büyüklükte bir imparatorluğa sahip oldular. Hunlar, 436 yıl iktidarda kaldılar. Osmanlıları'ndan sonra Türk tarihinde en çok iktidarda kalan hanedan, Hunlar'dır. Zaten büyük Alman tarihçisi Otto Franke: «Hunlar, ancak Osmanlı Türkleri ile mukayese edilebilirler» demiştir.

Hunlar, o zamana kadar dağınık kültür merkezleri teşkil eden Türk

kavimlerini ve onların kültürlerini birleştirdiler. Bu suretle Türk'lüğün millet hâlinde ortaya çıkmasında birinci derecede rol oynadılar. Arkeolojik keşifler, bilhassa son yıllarda Orta Asya'da çok bol ve çeşitli İran ve Çin eşyası ortaya çıkardı. Bu, Hunlar devrinde ticaret münasebetlerinin kesafetini gösterir. Bu çağ Türkler'i, Uzakdoğu ve Yakındoğu kültürleri arasında teması sağlamak bakımından da insanlık tarihine hizmet ettiler; o zamanki dünyanın iki ucu arasında kültür alışverişine zemin hazırladılar. «İpek Yolu» Orta Asya'dan geçtiği için, transit ticareti Türkler'i çok zenginleştirdi.

Hunlar çağında Türkler'in başında, «Yabgu» denen bir büyük hâkan vardı. Yabgu'nun, Gök Tanrı'nın yeryüzündeki vekili olduğuna inanılırdı. Devlet ve ordu teşkilâtı mükemmeldi. Kahramanlık ve şövalyelik, ideal hayatın esası sayılırdı. Kahramanlara «Alp» denirdi.

Hunlar çağında Türkler, nüfus bakımından da fevkalâde çoğaldılar. Altaylar'dan sonra Tanrı Dağları bölgesi, nihayet Sibiryâ ve Baykal Gölü çevresi Türk'leşti. Buralarda yaşayan Moğol oymakları, doğuya doğru itildi. Türkler'de ilk çekik gözlülük de bu çağda Moğol kavimleri ile karışma neticesinde meydana geldi. Hunlar çağından kalan iskeletlerin antropolojik incelenmesi bunu göstermektedir. Bu karışma, Baykal Gölü çevresinde ve Yenisey vâdisinde oldu. Altaylar'daki Türkler hâlâ eski Türk tipini muhafaza ettiler.

Bu çağ Türk sanatı, Karadeniz kuzeyinden Büyük Okyanus kıyılarına kadar hâkim bir sanat derecesine yükseldi. Türk kavimlerinin sanatları arasında üslûp birliği teşekkül etti ki, büyük bir Türk imparatorluğunun sağladığı nimetlerdendir. Vahşî hayvanların mücadelelerini işleyen tunç eserler, çağın karakteristik Türk sanat mahsulleridir. At güreşi sahneleri, yalnız bu çağ Türk eserlerinde görülür. Deve ve kaplanların mücadele sahneleri de sık sık ele alınmıştır.

Selenge Irmağı yakınlarında Noyun - Ula dağında bulunan Hun kurgan-mezarlarında, bol sanat eserlerine tesadüf edilmiştir. Bu kurganlardan 5 tanesi, Hun İmparatorluk prenslerinin mezarlarıdır. Altaylar'da da bu devirden kalma prens mezarlarında Türk iskeletleri ve kılıçları bulunmuştur. İskeletlerin ortalama boyunun 1 metre 80 santime yakın olması, Türkler'in uzun boyluluğunu göstermektedir.

Hun çağında Türkler, Kore'den Macar Ovası'na kadar olan alana sulh, sükûn ve refah getirdiler. Mete, Çin imparatoruna yazdığı bir mektupta, hâkimiyetinde bulunan çeşitli kavimlerin, kudretli bir imparatorluğun sağladığı bütün nimetlerden faydalandıklarını, sulh ve saadet içinde yaşadıklarını, bilhassa belirtmeye dikkat etmiştir.

Türk devletini büyük bir imparatorluk hâline getiren Mete, Türkler tarafından «Oğuz Han» adıyla ölümsüzleştirilmiştir. Türk milletinin müşterek eseri olan «Oğuz Kağan Destânı» nda Mete'nin Çin'e, Hind'e, Avrupa kapılarına, Kuzey Asya'nın buzlu ülkelerine kadar uzanan fetihleri terennüm edilmiştir. Bu destanda, Türk'lüğün bütün hususiyetleri işlenmiştir. Destânın sonunda Oğuz Han, ölüm döşesinde oğullarına şu sözleri söyler: «Ey oğullar, ben çok yaşadım. Çok savaşlar gördüm. Çok ok attım. Çok ata bindim. Düşmanlarımı ağılattım. Dostlarımı güldürdüm. Gök Tanrı'ya borcumu ödedim. Sizlere yurdumu emanet ediyorum».